

આઝાદીના અમૃત મહોત્સવ નિમિત્તે ગુજરાતની આદિવાસી સંસ્કૃતિનો પરિચય

સંપાદક

ડૉ. મહેશકુમાર ચીમનલાલ રાઠવા
ડૉ. સુરેશકુમાર સી. પટેલ

RAT
૨૫૭૨૪

૨.૧૦	પંચમહાલ જિલ્લાની આદિવાસી સંસ્કૃતિ - શકુન્તલા એસ. બલાત	૨૧૫
૨.૧૧	ભીલ આદિવાસીના આભૂષણો - કંટારીયા વિજયભાઈ મનજીભાઈ	૨૨૪
૨.૧૨	પંચમહાલના ભીલ આદિવાસીઓનું સમાજજીવન - ડૉ. ચેતનકુમાર સી. પટેલ	૨૨૮
૨.૧૩	પંચમહાલની આદિવાસી ભીલી બોલી અને સમાજદર્શન: એક અભ્યાસ - ડૉ રમેશકુમાર આર. પટેલ	૨૩૫
૨.૧૪	ગુજરાતી ફિલ્મોમાં આદિવાસી લોક સંસ્કૃતિ - વિરલકુમાર ચંદ્રકાંત શર્મા	૨૪૦
૨.૧૫	Rituals & Culture of Tribal People in Gujarat: In the Context of Panchmahals - Bamaniya Jeetendrakumar Dahyalal	૨૪૩

૩. આદિવાસી મેળાઓ

૩.૧	આદિવાસી મેળા - અલ્પનાબેન કે. પટેલ	૨૫૨
૩.૨	ગુજરાતમાં આદિવાસી સમાજ અને તેના મેળાઓ - કાનન બી. ભટ્ટ, ટૉકા એસ. માંડલિયા	૨૫૯
૩.૩	આદિવાસી મેળા - કિશોરકુમાર જેન્તીભાઈ રામી	૨૬૪
૩.૪	વિશ્વ વિખ્યાત 'ગેરનો મેળો' ક્વાંટ - અર્જુનભાઈ રણજીતભાઈ ભીલ	૨૬૬
૩.૫	આદિવાસી મેળા - સુશ્રી રેખાબેન પર્વતભાઈ ડામોર	૨૭૧
૩.૬	અખંડ પંચમહાલના આદિવાસીઓના મેળાઓ અને લોકોત્સવ - શ્રી પ્રતાપસિંહ મૈડા	૨૭૯
૩.૭	દક્ષિણ ગુજરાતના આદિવાસી મેળાઓ - નિલેષાબેન ડી. દવે	૨૮૧
૩.૮	આદિવાસી મેળા - ડૉ.ભાવિનકુમાર જે. પરમાર	૨૮૮
૩.૯	આદિવાસી સમાજનું પર્વ - લોક મેળાઓ - પ્રીતિબેન એસ. પટેલ	૩૦૪
૩.૧૦	આદિવાસી મેળા - સ્વાતિ કે. પટેલ	૩૦૮

૪. આદિવાસી હાટ

૪.૧	આદિવાસી વિસ્તારોના હાટ બજારની અર્થતંત્ર પર થતી અસરોનો અભ્યાસ - ચૌહાણ ભાવિનીબેન મનોજભાઈ	૩૧૫
૪.૨	આદિવાસી હાટ - રાઠવા સુમિત્રાબેન ફુલસીંગભાઈ	૩૨૧
૪.૩	પંચમહાલ જિલ્લાના આદિવાસીઓમાં હાટમેળા - જગદીશ બી. પટેલીયા	૩૨૬
૪.૪	આદિવાસી વિસ્તારમાં હાટવાડાઓમાં આવેલ પરિવર્તન - હેમંત એ. વસરા	૩૩૧

25927

૨.૧૦

પંચમહાલ જિલ્લાની આદિવાસી સંસ્કૃતિ

શકુન્તલા એસ. બલાલ,
એસોસિએટ પ્રોફેસર,
ઇતિહાસ વિભાગ,
આદિવાસી આર્ટ્સ એન્ડ કોમર્સ કોલેજ,
સંતરામપુર.

પ્રસ્તાવના:

બૃહદ ભારતીય સંસ્કૃતિમાં અનેક નાનાં-નાનાં પ્રજા સમૂહો, પ્રદેશ વિશેષોએ તેમની પેટા સંસ્કૃતિનું નિર્માણ કર્યું છે. તેમાં આદિવાસી સંસ્કૃતિ અણમોલ, અજોડ, વિશિષ્ટ જેટલા વિશેષણો વાપરીએ છતાં ઓછા પડે તેવી સંસ્કૃતિ છે. એનું કારણ એ છે કે આદિકાળથી આજ દિન સુધી ભારતમાં ઘણાંય રાજકીય ફેરફારો થયા પણ તે કાળપ્રવાહ સામે ઝીક ઝીલી અણનમ, અડીખમ ઊભી છે. તેનું ઘડતર રાજ્યશાસન કે રાજ્યો વચ્ચેના વ્યવહારમાંથી નથી થયું પણ ખુદ આદિવાસીઓ વચ્ચેના પારસ્પરિક વ્યવહારોમાંથી ઘડાયું છે. આદિજાતિઓનું જીવન પ્રકૃતિ પરાયણ છે. વૈવિધ્યસભર પ્રકૃતિને ખોળે તેઓ ઉછરે છે. જન્મથી જ બાળક પ્રકૃતિની ગોદમાં ખેલી-ફૂટી-ઉછરી તેની સાથે સમાયોજન કરે છે. આદિવાસી સંસ્કૃતિનું સ્વરૂપ તેના વન્યધર્મ, સાહસિકતા, પ્રકૃતિ સૌંદર્ય, સંતપરંપરા વગેરેના સમન્વયમાંથી ઘડાયું છે. પંચમહાલની આદિવાસી સંસ્કૃતિનું નિર્માણ પણ આ પૃથ્વભૂમિ પર થયું છે. પ્રકૃતિના સાન્નિધ્યમાં જીવન વ્યતિત કરવાવાળા પંચમહાલના આદિવાસીઓ પણ કલાની બાબતમાં ગૌરવશાળી વિરાસત ધરાવે છે. સદીઓથી લીલાંછમ જંગલ અને પહાડી પ્રદેશોમાં રહેવાવાળી આદિવાસી જાતિઓએ પ્રકૃતિના ખોળામાં આગવી આદિવાસી સંસ્કૃતિનો વિકાસ કર્યો છે. જેને આજે પણ બહુ ઓછા લોકો જાણે છે. આ લેખમાં 'પંચમહાલની આદિવાસી સંસ્કૃતિ'ની ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર,
શ્રીગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, વિંઝોલ- પંચમહાલ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર - વિચારમંથન

સંપાદક
શ્રી રમેશચંદ્ર પી. પરમાર
ડૉ. નરેશ વણઝારા

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર,
શ્રીગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, વિંઝોલ- પંચમહાલ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર - વિચારમંથન

સંપાદક

શ્રી રમેશચંદ્ર પી. પરમાર

ડૉ. નરેશ વણઝારા

સહસંપાદક

શ્રી કમલેશ પરમાર

ડૉ. ધિરેન સુતરીયા

ડૉ. પ્રવીણ અમીન

ડૉ. રુચિતા પટેલ

ડૉ. ગિરીશ ચૌહાણ

ડૉ. જતીન રાજદિપ

ASF COMPUTERS, INDIA

Dr. Babasaheb Ambedkar Vichar Manthan
© Dr. Babasaheb Ambedkar Chair- SSGU

ISBN : 978-93-92926-32-7
Year : April - 2023
Edition : First
Price : ₹ 270/-
Page : 212

All rights reversed with the Publisher, including the right to translate or reproduce this book or parts there of except for brief quotations in critical articles or reviews.

Publisher:

ASF COMPUTERS

G-16, Osian Complex,

Nr. Bank of Baroda, Nana Bazar

Vallabh Vidyanagar

Mo:- 80002 74250

Formatting, Printing and Designing

Zuber Sheikh

@Vallabh Vidyanagar

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	લેખનો શીર્ષક	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ નં.
1	ડૉ.ભીમરાવ આંબેડકર - માનવ અધિકારના પ્રણેતા	પ્રો.રમેશચંદ્ર. પી.પરમાર	1
2	ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર એક સમાજ સુધારક	ડૉ. અજય સોની	5
3	ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર : સામાજિક સમરસતાની દષ્ટિએ	ડૉ. નરેશભાઈ જી. વણઝારા	7
4	રાષ્ટ્રનિર્માણમાં ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકરનું પ્રદાન	ડૉ.નરેશ જી.મૌર્ય	13
5	ડૉ. બાબા સાહેબ આંબેડકર અને દલિત સ્વાતંત્ર સંઘર્ષ	ડૉ. સાબતસિંહ એલ. પટેલ	17
6	ભારતીય સ્ત્રીઓના ઉત્કર્ષમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું યોગદાન	ડૉ. નિકિતા એસ. સોનારા	23
7	ભારતના નવનિર્માણમાં ડૉ. બાબા સાહેબ આંબેડકરનું પ્રદાન	ડૉ. વૈશાલી પટેલ	27
8	ડૉ.આંબેડકર અને દલિત પત્રકારત્વ	વીરેન્દ્ર કુમાર	36
9	ભારતીય સંવિધાનના શિલ્પી ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર	પ્રા. ડૉ. બીનાબેન ડી. પંડ્યા	41
10	ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર અને મહિલા ઉત્થાન	એસો.પ્રો.શકુન્તલા એસ. બલાત	47
11	ભારતના નવનિર્માણમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું પ્રદાન	હિમતભાઈ સવસીભાઈ મકવાણા	57

Established vide Gujarat Act No. 24/2015
Godhra - GUJARAT - 380 001

SHRI GOVIND GURU UNIVERSITY

Pro. Pratapsinh Chauhan
Vice Chancellor

ક્રમાંક : એસ.જી.જી.યુ. / કુલપતિ કાચેવણ/૬૧/૨૦૨૩

તા ૦૧/૦૪/૨૦૨૩

શુભેચ્છા સંદેશ

શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી સંચાલિત " ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર " ના પ્રથમ પ્રકાશન રૂપે પ્રગટ થતાં પુસ્તક " ડૉ.બાબા સાહેબ આંબેડકર વિચારમંથન " પ્રસંગે હું તેના સર્વે સંચાલકોને હૃદયથી અભિનંદન પાઠવું છું. આ પુસ્તકમાં રહેલ સંદેશ સમાજના પ્રત્યેક હૃદય સુધી પહોંચે અને એમાં પણ મારી યુનિવર્સિટીમાં અભ્યાસ કરતાં આદિવાસી વિદ્યાર્થીઓના જીવનમાં બાબાસાહેબના વિચારો પહોંચે, આ પુસ્તક ખૂબ ઉપયોગી થઈ પડશે એવી હું આશા રાખું છું.

" શિક્ષિત બનો, સંગઠિત બનો અને સંઘર્ષ કરો " - એ સૂત્રને સાર્થક કરી " બંધારણના ધડવેયા " તરીકે ખ્યાતિ મેળવનાર અને સમાજમાં સામાજિક સમરસતાના પ્રેરકબળ એવા ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકરના વિચારોને ફળીભૂત કરવા શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટીએ આ ચેરની સ્થાપના કરી છે.

શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી સંચાલિત " ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર "નો ઉદ્દેશ્ય અનુસૂચિત જાતિ અને અન્ય પછાત જાતિના લોકોનું સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય વિકાસ કરીને દેશની મુખ્યધારા સાથે જોડવાનું છે.

" ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર " અંતર્ગત યોજાયેલ સેમિનારમાં રજૂ થયેલ વિવિધ સંશોધન પત્રોનું સંગ્રહન કરી પુસ્તક પ્રકાશન થઈ રહ્યું છે, તે અત્યંત આનંદ અને ગૌરવની વાત છે. આ પ્રકાશન સાથે સંકળાયેલ "ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર" ના સર્વે સભ્યો, અધ્યાપકો, વિદ્યાર્થીઓ અને લેખનાં લેખકોને હું અંતઃકરણપૂર્વક અભિનંદન પાઠવી શુભકામનાઓ આપી રાજીવો વ્યક્ત કરું છું.

પ્રો. પ્રતાપસિંહ ચૌધારી
કુલપતિશ્રી,
શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી

At Vinzol, Po. Kakanpur, Ta. Godhra, Dist. Panchmahals, Gujarat - 388713 • Mo: 9978404400, 9099939400

Email: vc@sgggu.ac.in • website: www.sgggu.ac.in

ડૉ.ભીમરાવ આંબેડકર - માનવ અધિકારના પ્રણેતા

પ્રો.રમેશચંદ્ર. પી.પરમાર*

સતારાની શાળાથી માંડીને બંધારણના ઘડવૈયા તરીકેનું બિરુદ મેળવ્યા બાદ પણ જેના માનવ અધિકારોનું સતત કોઈને કોઈ સ્વરૂપે હનન થતું જ રહ્યું એવા ડૉ.બાબા સાહેબ ભીમરાવ આંબેડકર સાચા અર્થમાં માનવ અધિકારના પ્રણેતા ગણી શકાય. ડૉ.આંબેડકર એક એવા માનવી હતા જે માનવી તરીકે તેમને મળેલા માનવ અધિકાર ભોગવી શક્યા ન હતા, ડગલે અને પગલે તેમને ત્રાસ-અપમાન, તિરસ્કાર, અસમાનતા, અશ્રુષ્યતા જેવી ઘટનાઓનો ભોગ બનવું પડ્યું હતું. જે કોઈપણ માનવી માટે ખુબ જ ગંભીર પરિસ્થિતિ ગણી શકાય, ડૉ.આંબેડકરના જીવનમાં બનેલી અનેક ઘટનાઓમાં માનવ અધિકારોનું હનન સ્પષ્ટપણે જોવા મળે છે. આ ઘટનાઓને પોતાની કમજોરી કે હાર તરીકે નહિ પરંતુ પોતાના જીવનનું લક્ષ્ય બનાવી સ્વયં તથા તેમના જેવા અન્ય લોકોના માનવ અધિકારોના રક્ષણ માટેની લડાઈ તેમણે ત્યારથી જ શરુ કરી દીધી હતી, એટલું જ નહિ પરંતુ વ્યક્તિને જીવન જીવવાનો અધિકાર મેળવવા તેમજ સન્માનપૂર્વક જીવન જીવવાના અધિકાર મેળવવા તથા અપાવવા માટે તેમણે આંદોલન, સત્યાગ્રહ તથા વિરોધના પગલે પણ અવિરત પ્રયાસો ચાલુ રાખી સફળતા મેળવી હતી. આમ, ડૉ.બાબા સાહેબ આંબેડકરે શોષિત, પીડિત, દલિત અને મજૂરો માટે અડીખમ ઉભા રહી વિરોધ આરંભ્યો હતો, અછૂતોના ઉદ્ધાર માટે તેમના આંદોલનને તેમણે દરેક પ્રકારે વેગ આપવા માંડ્યો. રાત-દિવસ જોયા વિના તેઓ આ જંગમાં સખત પરિશ્રમ દ્વારા ઝઝૂમતા રહ્યા. તેઓ એમ કહેતા કે તમારી આ દશા જોઈને મારું હૃદય દ્રવી ઉઠે છે. તમારી દુર્દશા જોઈને હું ધ્રુજી ઉઠું છું, મારા હૃદયમાં અનુકંપાનો સાગર છલકાય છે. તમારા ચહેરાની આ વ્યથા મારાથી જોઈ શકાતી નથી. તેઓ બુલંદ અવાજે કહેતા કે

* આદિવાસી આર્ટ્સ એન્ડ કોમર્સ કોલેજ, સંતરામપુર:389260 ઈ-મેઈલ:

parmarramesh86@gmail.com મોબાઈલ: 9512346699

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર - વિચારમંથન • ૧

આઝાદીના અમૃત મહોત્સવ નિમિત્તે ગુજરાતની આદિવાસી સંસ્કૃતિનો પરિચય

સંપાદક

ડૉ. મહેશકુમાર ચીમનલાલ રાઠવા
ડૉ. સુરેશકુમાર સી. પટેલ

RAT
૨૫૭૨૭

અનુક્રમણિકા

૧. શ્રી ગોવિંદગુરુ

૧.૧	ગોવિંદગુરુ અને ભગત આંદોલન - ચૌહાણ જીતેન્દ્રભાઈ ગોરધનભાઈ	૩
૧.૨	ગોવિંદગુરુની આદિવાસી ઉત્કર્ષની પ્રવૃત્તિઓ-એક અભ્યાસ - ભારતીબેન ડી. ધનુલા	૧૪
૧.૩	આદિવાસી સમાજના વિકાસમાં ગોવિંદગુરુનું પ્રદાન - દેસાઈ કાજલ હરગોવનભાઈ	૧૮
૧.૪	ગોવિંદગુરુ : સમાજ સુધારણા સાથે રાષ્ટ્રપ્રેમની મિસાલ - અનુરાધા હરેશભાઈ રાઠોડ	૨૫
૧.૫	ગોવિંદગુરુ અને માનગઢ હત્યાકાંડ - રમેશભાઈ ગ્રાહ્યાભાઈ આહિર	૩૦
૧.૬	ગોવિંદગુરુનું આદિવાસી આંદોલન - ડૉ. સંજય વી. પટેલ	૩૬
૧.૭	ગોવિંદગુરુ અને ભગત ચળવળ - રેણુકાબેન અંબાલાલ પટેલીયા	૪૧
૧.૮	ગોવિંદગુરુનું ધર્મદર્શન - ડૉ. નરેશકુમાર કે. પટેલ	૪૭
૧.૯	શ્રી ગોવિંદગુરુ અને માનગઢ હત્યાકાંડ - પટેલ નૂતનબહેન ભીખાભાઈ	૫૪
૧.૧૦	શ્રી ગોવિંદગુરુના આદિવાસી ઉત્થાન માટેનાં કાર્યો - ડૉ. રાજેશ એન ડાભી	૬૧
૧.૧૧	શ્રી ગોવિંદગુરુ અને માનગઢ હત્યાકાંડ - આરિકભાઈ. વી. માંડજોજીયા	૬૭
૧.૧૨	ગોવિંદગુરુના શૌર્યગીતો અને કથાઓ - ડૉ. અજય સોની	૭૨
૧.૧૩	શ્રી ગોવિંદગુરુ અને માનગઢ હત્યાકાંડ - વાધેલા મુકેશકુમાર અંબાલાલ	૭૬
૧.૧૪	ગોવિંદગુરુ અને માનગઢ સત્યાગ્રહ - ડૉ. વિનોદ સોનવણે	૮૪
૧.૧૫	ગોવિંદગુરુની દીક્ષા અને સંત સમાગમ - ઉર્મિલાબેન સી. બારીઆ	૯૪
૧.૧૬	શ્રી ગોવિંદગુરુની સંપ્રસન્ના - ડૉ. કનુભાઈ ફતેસિંહ પરમાર	૯૮
૧.૧૭	શ્રી ગોવિંદગુરુનાં ભજનો દ્વારા આદિવાસીઓમાં આધ્યાત્મિકતા - ડૉ. અશોકભાઈ પી. બારીઆ	૧૦૩

ગોવિંદગુરુની આદિવાસી ઉત્કર્ષની પ્રવૃત્તિઓ એક અભ્યાસ

ભારતીબેન ડી. ધનુલા,
આદિવાસી આર્ટ્સ એન્ડ કોમર્સ કોલેજ,
સંતરામપુર.

ઓગણીસમી સદીને સામાજિક ધાર્મિક સુધારક યુગ તરીકે ગણવામાં આવે છે. આ સદી દરમિયાન સમાજમાં વ્યાપેલ દૂષણો જેવાં કે બાળ લગ્ન, બાળકીને દૂધ પીતી કરવી, દહેજ પ્રથા, વિધવા વિવાહ, સતીપ્રથા વગેરે ને દૂર કરવા જુદા જુદા સામાજિક આગેવાનો દ્વારા સમાજ સુધારણાની પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવામાં આવી હતી. જેમાં ઘણે અંશે સમાજને સામાજિક દૂષણો નાશવામાં સફળતા સાંપડી હતી. જો કે આ સામાજિક ધાર્મિક સુધારણાની પ્રવૃત્તિ ઉચ્ચવર્ગ પૂરતી મર્યાદિત રહી હતી. ગુજરાત રાજ્યનો પૂર્વ પટ્ટો કે જેને આદિવાસી પટ્ટા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, તે વિસ્તારમાં સામાજિક કે ધાર્મિક સુધારણાની આવી કોઈ પ્રવૃત્તિ થઈ ન હતી. જ્યારથી ગુજરાતમાં બ્રિટિશરોનું શાસન સ્વપાયું ત્યારથી બ્રિટિશરો અને દેશી રાજ્યોના શાસકોના અત્યાચાર, શોષણ સામે આદિવાસીઓએ વિવિધ બળવાઓ કર્યા હતા, ચળવળો ચલાવી હતી. બ્રિટિશ શાસન સમયે ખ્રિસ્તી મિશનરીઓ દ્વારા આદિવાસી સમાજમાં વ્યાપ દૂષણોને દૂર કરવા પ્રયત્નો હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા. જો કે તેમણે સુધારણાની પ્રવૃત્તિની સાથે ખ્રિસ્તી ધર્મના પ્રચાર અને પ્રસારની પ્રવૃત્તિ પણ આદરી હતી. જેથી કેટલાય આદિવાસીઓએ ખ્રિસ્તી ધર્મ અપનાવ્યો હતો. વિવિધ વિદ્વાનો દ્વારા મિશનરીઓ ઉપર આ વિસ્તારમાં વટાવેલી પ્રવૃત્તિ ચાલતી હોવાના આક્ષેપો પણ થયા હતા. પરંતુ જ્યારે આવા દુર્ગમ, ડુંગરાળ વિસ્તારમાં આદિવાસી જેવી પછાત જાતિઓ માટે કોઈ આગળ આવ્યું ન હતું એવા સમયે મિશનરીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલ પ્રયત્નોને અવગણી શકાય નહિ.

ઓગણીસમી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં ગોવિંદગુરુ નામના સાધુ દ્વારા આદિવાસીઓમાં સામાજિક અને ધાર્મિક સુધારણાની પ્રવૃત્તિ હાથ ધરવામાં આવી જેને 'ભગત ચળવળ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ

અધીત

અધીત ચુંમાળીસ

સંપાદકો

હર્ષદ પરમાર • હિતેશ ગાંધી • શંકર પ્રજાપતિ
ઋષિકેશ રાવલ • દીપક પટેલ • સુનીલ જાદવ

ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ

અધીત

અધીત ચુંમાળીસ

સંપાદકો

હર્ષદ પરમાર * હિતેશ ગાંધી * શંકર પ્રજાપતિ
ઋષિકેશ રાવલ * દીપક પટેલ * સુનીલ જાદવ

ADHIT 44

Edited by Harshad Parmar, Hitesh Gandhi, Shankar Prajapati,
Rushikesh Raval, Dipak Patel, Sunil Jadav
Published by Divine Publications, Ahmadabad

2022

ISBN : 978-93-90796-59-5

© ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ

પ્રથમ આવૃત્તિ: ૧૬ એપ્રિલ, ૨૦૨૨

કિંમત: ₹ ૩૦૦/-

પ્રકાશક

ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ વતી

અમૃત ચૌધરી

ડિવાઇન પબ્લિકેશન્સ

૩૦, બીજો માળ, કૃષ્ણ કોમ્પ્લેક્સ, જૂનું મોડલ સિનેમા,

ગાંધી રોડ, અમદાવાદ-૧

ફોન : ૦૭૯-૨૨૧૬૭૨૦૦ મો. ૯૮૨૫૦ ૫૭૯૦૫

Email : divinebooksworld@gmail.com

Web : www.divinepublications.org

ટાઈપસેટિંગ : સોહમ ગ્રાફિક્સ, અમદાવાદ

અનુક્રમ

પ્રમુખીય સંબોધન સાહિત્યના શિક્ષણની વિભાવના (ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘનું ૭૦મું અધિવેશન) ભરત મહેતા	
'કવિતા નામે સંજીવની': હું કવિતાથી જીવી લઈશ સુનીતા કણઝરીયા	૫ ૨૩
દર્શનમાંથી પરિણમેલી વાર્તાઓ 'ધોળી ધૂળ' ડૉ. સુશીલા વાઘમશી	૨૯
સમર્થ દલિત નવલકથા: 'ફેરફાર' સતીષ પટેલ	૪૧
સમકાલીન ગુજરાતી નવલકથા: પોલ્ટ્રી ફાર્મ વિવેચના સંજય ચોટલિયા	૫૯
ભારતીય સાહિત્યની વિભાવના શિરીષ પંચાલ	૭૮
જિંદગીનામા શરીફ વીજળીવાળા	૯૮
દલિતસાહિત્યની સમ્યક વિભાવના હરીશ મંગલમ્	૧૧૫
'રાશવા સૂરજ'નું સત્ય સંજય મકવાણા	૧૫૩
કચ્છ-બન્નીનો લોકસાંસ્કૃતિક સંદર્ભ: એક અભ્યાસ હર્ષદ પરમાર	૧૬૬
'ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ'નું ૭૦મું અધિવેશન ડૉ. હર્ષદ પરમાર, ડૉ. શંકર પ્રજાપતિ	૧૭૧
વર્ષ: ૨૦૨૧-૨૨ની વિદ્યાકીય પ્રવૃત્તિઓ હર્ષદ પરમાર	૧૭૫

ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ

અધીત

અધીત પિસ્તાળીસ

સંપાદકો

શંકર પ્રજાપતિ & હર્ષીકેશ રાવલ & દીપક પટેલ
મુનીલ જાદવ & અશોક ચૌધરી & રાજેન્દ્ર પટેલ

પ્રકાશક

ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ વતી
ડિવાઈન પબ્લિકેશન્સ
અમદાવાદ

ADHIT 45

Edited by

Shankarbhai Prajapati, Rishikesh Ravai, Dipak Patel,
Sunil Jadav, Ashok Chaudhary, Rajendra Patel
Divine Publications, Ahmedabad
2023

ISBN : 978-93-90796-87-8

© ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ

પ્રથમ આવૃત્તિ : ૨૦૨૩

મૂલ્ય રૂ. ૨૫૦/-

પ્રકાશક

ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ વતી

અમૃત ચૌધરી

ડિવાઇન પબ્લિકેશન્સ

૩૦, બીજો માળ, કૃષ્ણ કોમ્પ્લેક્સ, જૂનું મોડલ સિનેમા,

ગાંધી રોડ, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૧

ફોન : ૦૭૯-૨૨૧૬૭૨૦૦, મો. ૯૮૨૫૦૫૭૯૦૫

E-mail : divinebooksworld@gmail.com

web : www.divinepublications.org

ટાઇપસેટિંગ : સોહમ ગ્રાફિક્સ, અમદાવાદ.

અનુક્રમ

નિવેદન	૩
ભારતીય નવલકથામાં રાષ્ટ્રીય ચેતના : ભાગક અને વાસ્તવિક ભરત મહેતા	૧
આઝાદીનું આંદોલન અને ગુજરાતી કવિતા	૨૬
ગુણવંત વ્યાસ	
આઝાદીનું આંદોલન અને ગુજરાતી નવલકથા	૩૬
મીનજી દવે	
ગુજરાતી ગઝલ : વિકાસ અને મહત્ત્વના પડાવ	૪૪
સંજુ વાળા	
શૂન્ય ચાલનપુરીનું ગઝલક્ષેત્રે પ્રદાન	૬૮
ડૉ. હર્ષકેશ રાવલ	
ટી.એસ.એલિયટનો કાવ્યવિચાર	૭૮
સુરેશ ગઢવી	
‘યુગવંદના’ની કવિતા	૮૬
ડૉ. બી. બી. વાઘેલા	
‘પરિક્રમા’નાં કાવ્યો વિશે	૯૫
ગિરીશ ચૌધરી	
વાર્તાના આંતરકલેવરને ખોલી આપતો ગ્રંથ : ‘વાર્તાવિમર્શ’	૧૦૨
પ્રભુ ચૌધરી	
માનવસંવેદનનાં નૂતન આવિષ્કરણો : ‘દેવચકલી’	૧૦૬
ડૉ. હીરેન્દ્ર પંડ્યા	
‘જલસવ’ વિશે	૧૧૫
ડૉ. રાજેન્દ્રકુમાર કે. રોહિત	
‘વંચિત વીરોની વંદના’ : કેટલાક દસ્તાવેજી પુરાવા	૧૨૭
હીરજી સિંચ	
નવલકથાનો નવતર પ્રયોગ ‘સોનાના પિંજરનાં પંખી’	૧૩૬
ડૉ. કનુ વસાવા	
ગુજરાતી ભાષાના અભ્યાસ અધ્યાપકોના અધીતનું અવલોકન	૧૪૧
ડૉ. ભરત ઠાકોર	
સંઘની વિદ્યાકીય પ્રવૃત્તિઓ	૧૪૯
ડૉ. નરેશ વાઘેલા	
ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ - વાર્ષિક અહેવાલ ૨૦૨૨-૨૩	૧૫૫
ડૉ. શંકર પ્રજાપતિ	

ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘ - વાર્ષિક અહેવાલ ૨૦૨૨-૨૩

ડૉ. શંકર પ્રજાપતિ

એકોતેરમું અધિવેશન-લોકનિકેતન-રત્નપુર

ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘનું ૭૧મું અધિવેશન ગાંધીવાદી તિયારોને મૂર્તિમંત કરતી પૂજ્ય મોડાની (હરિસિંહ ગાવડા) રત્નપુર સ્થિત લોકનિકેતન સંસ્થાના યજમાન પદે તા.૧૬-૧૭ એપ્રિલ, ૨૦૨૨ના બે દિવસોમાં ડૉ.ભરત મહેતાના વડાપણ હેઠળ તેમજ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સિટીના કુલપતિશ્રી ડૉ. જે. જે. વોરાના અધ્યક્ષસ્થાને યોજાયું.

લોકનિકેતનના પ્રકૃતિરમ્ય પરિસરમાં સંસ્થાના વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પ્રાર્થના અને IT દ્વારા લોકનિકેતનની વિકાસ ગાથાનો પરિચય કરાવ્યો. ઉદ્ઘાટન બેઠકમાં કુરુની આંદી અને ખાદીના રૂમાલ દ્વારા મહેમાનોનું સંસ્થા વતી સ્વાગત કરવામાં આવ્યું. લોકનિકેતનના સંચાલક આદરણીય કિરણસિંહજીની ઉપસ્થિતિમાં 'અધીત' સુંબળીશનું વિમોચન થયું. અધ્યાપક સંઘના સિનિયર મંત્રી શ્રી ડૉ. હર્ષદ પરમારે સંઘના ઇતિહાસ અને વર્ષ દરમિયાન થયેલ પ્રવૃત્તિઓનો રસાળ શૈલીમાં પરિચય આપ્યો. પ્રમુખીય વ્યાખ્યાનમાં ડૉ. ભરત મહેતાએ દેશની સ્વતંત્રતા અર્થે લખાયેલ રાષ્ટ્રીય સાહિત્યની કૃતિઓ, ટાગોર, અરવિંદ, ગાંધી, મુનશી, સુભાષચંદ્ર અને ભરતસિંહની ભૂમિકા સહિત આઝાદીના અમૃત મહોત્સવ અને અધ્યાપક સંઘના ભૂત મહોત્સવને ચરિતાર્થ કરી બતાવ્યું. કુલપતિશ્રી ડૉ. જે. જે. વોરાસાહેબે ભૂખાપાના શિક્ષણ ઉપર ભાર મૂકી સંઘના કાર્યો અને અત્રેની સંસ્થાને બિરદાવી.

અર્ધની પ્રથમ બેઠકનું સંચાલન મંત્રીશ્રી ડૉ. દીપક પટેલે કર્યું. પ્રથમ વક્તા હેડે ડૉ. ગજેન્દ્ર રોહિતે કવિ વારિજ લુહારના 'જલરવ' કાવ્ય સંગ્રહમાં રહેલી શૈખાઓ દર્શાવી. ડૉ. હિતેન્દ્ર પંડ્યાએ પ્રભુદાસ પટેલ કૃત 'દેવચકલી' શૈક્ષણિક સર્જકની ઉદ્દેશ્યિતિમાં વિવેચનાત્મક મૂલ્યાંકન કર્યું. ડૉ. દલપત પઢિયારે સંસ્થાનાત્મક ગ્રંથ 'વચિત વીરોની વંદના' વિશે ડૉ. હિરજી સીંચે લોકસાહિત્યની

નવી શિક્ષણ નીતિ મુજબ યુ.ઇ.સી. સૂચિત (NEP 2020)
નવા અભ્યાસક્રમાનુસાર શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓ માટે

(બી.એ. સેમેસ્ટર-2)

Major

SO 2

ભારતીય કુટુંબ

(INDIAN FAMILY)

ડૉ. કામિની બી. દશોરા

શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, ગોધરાના પ્રથમ વર્ષ B.A. Sem-II
સમાજશાસ્ત્ર વિષયના વિદ્યાર્થીઓ માટે જૂન-2023થી અમલમાં આવેલ
નવા અભ્યાસક્રમ અનુસાર (પુ.જી.સી. સૂચિત NEP-2020 મુજબ)

સમાજશાસ્ત્ર : B.A. SEM-II
BA23MJ2502

ભારતીય કુટુંબ (Indian Family)

ડૉ. કામિની બી. દશોરા

(M.A., M.Phil, Ph.D., GSET)

આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર

સમાજશાસ્ત્ર વિભાગ

આદિવાસી આર્ટ્સ એન્ડ કોમર્સ કોલેજ, સંતરામપુર

ગોવિંદ ગુરુ પ્રકાશન : ગોધરા

E-mail : govindguruprakashan@gmail.com

Phone : 8320163535

BHARTIYA KUTUMB

by Dr. Kamini B. Dashora

ISBN : 978-93-93504-52-4

પ્રકાશક

ગોવિંદ ગુરુ પ્રકાશન

બગીચા સામે, ગોધરા, ફોન : 8320163535

*

પ્રથમ આવૃત્તિ : 2024

*

કિંમત : રૂ. 110/-

*

લેસર ટાઇપ સેટિંગ

એસ. કે. ગ્રાફિક્સ : અમદાવાદ

*

મુદ્રક

રાજ ઓફસેટ : શાહપુર, અમદાવાદ

:: ચેતવણી ::

આ પુસ્તકના કોઈ પણ ભાગ કે તેના કોઈ પણ ભાગનો તેમજ શૈલી, ગોઠવણી તથા રજૂઆતનો બીજા કોઈ પણ પાઠ્યપુસ્તક, ગાઇડ, મેગેઝિન, સર્જેશન, કસોટીપત્ર, પેમ્ફલેટ્સ કે અન્ય કોઈ પણ પ્રકારના સ્વરૂપે છાપવાં કે ઉપયોગ કરતાં પહેલાં લેખક અને પ્રકાશકની લેખિત પૂર્વ મંજૂરી મેળવવી ખાસ આવશ્યક છે.

:: પ્રકાશકની નોંધ ::

ગોવિંદ ગુરુ પ્રકાશન દ્વારા પ્રકાશિત આ પ્રકાશનમાં શક્ય તેટલી ચોકસાઈ રાખી વિષયને ન્યાય આપવા પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. આમ છતાં, કોઈ સંબંધિત ત્રુટિ કે હકીકત હોય તો સ્વેચ્છ હોય તો તેને કારણે પરીક્ષામાં પરિણામો તેમજ અન્ય કોઈ બાબતો અંગે લેખક/પ્રકાશકની કોઈ જવાબદારી રહેતી નથી.

નવી શિક્ષણ નીતિ મુજબ યુ.જી.સી. સૂચિત (NEP 2020)
નવા અભ્યાસક્રમોના અનુસાર શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓ માટે

(બી.એ. સેમેસ્ટર-2)

Multi

SO 1

ભારતની સમાજિક સમસ્યાઓ

SOCIAL PROBLEMS OF INDIA

ડૉ. કામિની બી. દશોરા

શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, ગોધરાના પ્રથમ વર્ષ B.A. Sem-II
સમાજશાસ્ત્ર વિષયના વિદ્યાર્થીઓ માટે જૂન-2023થી અમલમાં આવેલ
નવા અભ્યાસક્રમ અનુસાર (યુ.જી.સી. સૂચિત NHP-2020 મુજબ)

સમાજશાસ્ત્ર : B.A. SEM-II
BA23MD2501

ભારતીય સામાજિક સમસ્યાઓ (Social Problem)

ડૉ. કમિની બી. દશોરા

(M.A., M.Phil, Ph.D., GSET)

આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર

સમાજશાસ્ત્ર વિભાગ

આદિવાસી આર્ટ્સ એન્ડ કોમર્સ કોલેજ, સંતરામપુર

ગોવિંદ ગુરુ પ્રકાશન : ગોધરા

E-mail : govindguruprakashan@gmail.com

Phone : 8320163535

BHARATNI SAMAJIK SAMASYAO

by Dr. Kamini B. Dashora

ISBN : 978-93-93504-31-9

પ્રકાશક

ગોવિંદ ગુરુ પ્રકાશન

બગીચા સામે, ગોધરા ફોન : 8320163535

*

પ્રથમ આવૃત્તિ : 2024

*

કિંમત : રૂ. 100/-

*

લેસર ટાઇપ સેટિંગ

એસ. કે. ગ્રાફિક્સ : અમદાવાદ

*

મુદ્રક

રાજ ઓફસેટ : શાહપુર, અમદાવાદ

:: ચેતવણી ::

આ પુસ્તકના કોઈ પણ ભાગમાં કે તેના કોઈ પણ ભાગનો તેમજ શૈલી, ગોઠવણી તથા રજૂઆતનો બીજા કોઈ પણ પાઠ્યપુસ્તક, ગ્રાંથ, મેગેઝિન, સર્જેશન, કસોટીપત્ર, પેમ્ફલેટ્સ કે અન્ય કોઈ પણ પ્રકારના સ્વરૂપે છાપવાં કે ઉપયોગ કરતાં પહેલાં લેખક અને પ્રકાશકની લેખિત પૂર્વ મંજૂરી મેળવવી ખાસ આવશ્યક છે.

:: પ્રકાશકની નોંધ ::

ગોવિંદ ગુરુ પ્રકાશન દ્વારા પ્રકાશિત આ પ્રકાશનમાં શક્ય તેટલી ચોકસાઈ રાખી વિષયને ન્યાય આપવા પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. આમ છતાં, કોઈ સંબંધિત ત્રુટિ કે હકીકત દોષ રહી ગયેલ હોય તો તેને કારણે પરીક્ષામાં પરિણામો તેમજ અન્ય કોઈ બાબતો અંગે લેખક/પ્રકાશકની કોઈ જવાબદારી રહેતી નથી.

A MITTAL PUBLICATION

EMERGING YOUTH CRIME IN INDIA

EDITED BY
PROF. RAMESH H. MAKWANA

EMERGING YOUTH CRIME IN INDIA

Edited by
PROF. RAMESH H. MAKWANA

INTERNATIONAL SCIENTIFIC PUBLISHING ACADEMY

Cataloging in Publication Data-DK

Courtesy: D.K. Agencies (P) Ltd. <docinfo@dkagencies.com>

Emerging youth crime in India / edited by Prof. Ramesh H. Makwana.
pages cm

"In this edited book ... based on best/ selected papers presented in RC-22 'Sociology of Law, Crime & Deviance' under Indian Sociological Society" -Preface.

Includes bibliographical references and index.

ISBN 8182931290

ISBN 9788182931290

1. Juvenile delinquency--India--Congresses. 2. Juvenile delinquency--India--Prevention--Congresses. I. Makwana, Ramesh H., editor. II. Indian Sociological Society. RC-22 (Sociology of Law, Crime & Deviance)

LOC HV9198.E44 2023 | DDC 364.360064 23

Information contained in this work has been published by International Scientific Publishing Academy and has been obtained by its author(s)/editor(s) from sources believed to be reliable and are correct to the best of their knowledge. However, the publisher and its author(s) make no representation or warranties with respect to accuracy or completeness of the contents of this book, and shall in no event be liable for any errors, omissions or damages arising out of use of this information and specifically disclaim any implied warranties or merchantability or fitness for any particular purpose.

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved below, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the publisher.

First Published 2023

© Prof. Ramesh H. Makwana

All rights reserved

ISBN 81-8293-129-0

ISBN 978-81-8293-129-9

Published and printed by

International Scientific Publishing Academy

4594/9, Daryaganj

NEW DELHI-110002, India.

Tel.: 23250398

EMERGING YOUTH CRIME IN INDIA

Edited by
PROF. RAMESH H. MAKWANA

Contributors include

Bappi Singha

Chander Parkash Singh

Dr. Anirban Banerjee

Dr. Hanamagouda C.,

Dr. Honey Kumar

Dr. Jasmine Damle

Dr. Jyoti Gautam

Dr. Kamini B. Dashora

Dr. Mamta Patel

Dr. Ramesh H. Makwana

Dr. Shereen Sadiq

Dr. Rabindra K. Mohanty

Hanumanth Bandiwaddar

Razdha Parveen

Rohisha K. Makwana

Ruchika Chaudhary

Published and printed by

International Scientific Publishing Academy
4594/9, Daryaganj, NEW DELHI-110002, India
Tel.: 23250398

ISBN 81-8714-131-1

₹ 900

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર,
શ્રીગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, વિંઝોલ- પંચમહાલ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર - વિચારમંથન

સંપાદક
શ્રી રમેશચંદ્ર પી. પરમાર
ડૉ. નરેશ વણઝારા

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર,
શ્રીગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, વિંઝોલ- પંચમહાલ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર - વિચારમંથન

સંપાદક

શ્રી રમેશચંદ્ર પી. પરમાર

ડૉ. નરેશ વણઝારા

સહસંપાદક

શ્રી કમલેશ પરમાર

ડૉ. ધિરેન સુતરીયા

ડૉ. પ્રવીણ અમીન

ડૉ. રુચિતા પટેલ

ડૉ. ગિરીશ ચૌહાણ

ડૉ. જતીન રાજદિપ

ASF COMPUTERS, INDIA

ક્રમ	લેખનો શીર્ષક	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ નં.
24	ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરના આર્થિક અને સામાજિક વિચારો	ડૉ. અશોક ત્રિવેદી,રાવલ ધર્મેશકુમાર જી.	138
25	ભારતીય નારીના ઉત્કર્ષમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું પ્રદાન	મકવાણા રશ્મિકા જે.	143
26	ભારતીય સ્ત્રીઓના ઉત્કર્ષમાં ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકરનું યોગદાન	ગાર્ગી નયનાબેન ભીખાભાઈ	148
27	ડૉ. બાબા સાહેબ આંબેડકર એક યુગપુરુષ	ચૌધરી હીના એમ.	152
28	ભારતીય સ્ત્રીઓના ઉત્કર્ષમાં ડૉ.બાબા સાહેબ આંબેડકરનું યોગદાન	ચૌહાણ ભરત જીતેન્દ્રકુમાર	156
29	ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર એક યુગપુરુષ	ડૉ. મીનાબહન એમ. રાઠોડ પ્રો. રમેશભાઈ વળકર	166
30	સામાજિક-ક્રાન્તિ કે અગ્રદૂત ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર	ડૉ. પારુલ સિંહ	170
31	B. R. Ambedkar: An Indefatigable Defender of Human Rights	Dr.Kamini Dashora	175
32	Dr. Babasaheb Ambedkar: The Utmost Afflatus For Dalit Literature	Shailesh n. Pandya	183
33	Role of Dr. BR Ambedkar in Women Empowerment	Dr. Malini Gautam	190
34	Dr.B.R. Ambedkar : As a source of inspiration of Dalit literature.	Pandya Mehalben Jitendrabhai	195

B. R. Ambedkar: An Indefatigable Defender of Human Rights

Dr. Kamini Dashora*

Abstract

The present paper focuses on the basic issues which are barriers to the egalitarian democracy of Indian social system. The paper adopts a novel perspective that is quite unknown to the west which perceives basic human rights as natural rights. In fact, the state is a social construction and human rights are the legal outputs. The paper proposes an alternative remedy the human rights issues in Indian context that is Ambedkar's thought which can be better qualified as Ambedkarism; a social medicine for caste-ridden sick Indian social order. In the end, in order to adopt human rights as a part of life to establish just social order, a series of strategies compatible with Indian situations are proposed; as used by Dr Ambedkar himself. The present paper focused on the human rights concept, classification, and generations as well as Ambedkar's Methods and Approaches.

Keywords: Ambedkar, Human Rights, Methods, Approaches, Conferences, Newspapers, Organizations

Introduction:

Bhimrao Ramji Ambedkar was born as the fourteenth child of Mahar parents, Ramji and Bhimabai, on 14 April 1891 at Mhow, in present-day State of Madhya Pradesh. The Mahars are considered low- caste and treated as untouchables (Dalits) by

* Assistant Professor, Department of Sociology, Adiwasii Arts & Commerce College, Santrampur, Email: kaminidashora111@gmail.com

higher-caste Hindus. They are mainly found in the State of Maharashtra.

The father and grandfather of Ambedkar served in the army and were of well-to-do family. But the stigma of being members of Mahar community caused their social oppression in a caste-ridden society.

Ambedkar had a bitter taste of discriminatory treatment due his caste at an early age. He and his brother had to carry gunny bags to sit on inside the classroom because they were not allowed to sit on classroom chairs. They were denied drinking water facilities, and excluded from games and mixing with other children. Even teachers would not check their notebooks for fear of "pollution." Thus sowed the seeds of discontentment about the Hindu social system in the life of Ambedkar.

He did his early education in Satara in Maharashtra State and then moved on to Bombay. In 1912, he passed his B. A. examination with distinction from the prestigious Elphinstone College with the scholarship and encouragement from the Maharaja of Baroda State. In 1913, with a condition that he would serve the Baroda State for ten years, he was chosen by Maharaja of Baroda State for higher studies at Columbia University in the USA. This was followed with a trans-Atlantic shift to the United Kingdom where he studied at the University of London. While studying abroad, he mixed with students of various nationalities and races, which was an eye-opener for him.

He joined the Union Cabinet of Pandit Jawaharlal Nehru during the 1946-1951 period. He resigned on 27 September 1951 to protest the deferment of the discussion in the parliament of the Hindu Code Bill supposedly due to the coming 1952 elections. Ambedkar saw the Bill as a very important reform of Hindu law, with reform proposals on marriage, divorce, and monogamy.

Despite failing health, he plodded on with his advocacy for the cause of the Dalits. He came to Nagpur in October 1956 for his conversion to Buddhism and a couple of months thereafter on 8 December 1956 breathed his last.

Human Rights: Concept, Definition, Classification and Generations

The concept of Human rights is inalienable fundamental rights to which a person is inherently entitled simply because he or she is a human being (Centre, 2018). The definition of Human rights are rights inherent to all human beings, without distinction as to race, colour, gender, language, religion, political or another opinion, national or social origin, property, birth or another status (UNHR, 2018). The classification of Human Rights can be classified into three categories namely first generation, second generation and third generation rights. The first generation rights include liberty-oriented rights, namely civil and political; the second-generation rights include security-oriented rights such as social, economic and Cultural Rights; and the third generation rights are development-oriented rights, which include environmental and developmental rights (Rao, 2006). There is three generation, first-generation civil and political rights include right to life and political participation, second generation economic, social and cultural rights, includes right to subsistence and third-generation solidarity rights, includes right to peace, right to clean environment (Cornescu, 2009).

Ambedkar's Movement for Human Rights

During the last decade of the 19th century, many Indian leaders born among the lower castes like Narayan Guru (1854-1928), Jyotiba Phule (1827-1890), and Ramaswamy Naicker (1879-1973) launched massive struggles for the dignity of Dalits throughout India. Ambedkar was the most towering figure among these Dalit leaders.

In 1917 he joined the Baroda State Service after returning from his studies in the USA and the United Kingdom, as part of the terms of his scholarship agreement. He worked in the city of Baroda, the place of the ruling family of Gaikwad, which financed his studies abroad. He worked as secretary in the defense office of the Maharaja of Baroda State.

However, despite his foreign education, he had to endure insults while at work due to his low caste origin. He was a victim of the cruel dalit discrimination. He suffered the ignominy of having document files hurled by peons at his face.

He suffered the humiliating experience of not being served drinking water during official functions. At the officer's club, he had to sit in a corner and keep his distance from the other members belonging to higher castes. He also had difficulties in finding a rented house, as he was not allotted government bungalow. He stayed in an inn owned by Parsis (members of Zoroastrian religion). One morning, as he was getting ready to go to work, a dozen Parsis, allwielding sticks, rushed up to his room screaming that he had polluted the inn and insisted on his immediate departure. He begged them to let him stay for a week longer since he hoped to get his government bungalow by then. But they were obdurate. If they found him at the inn that evening, they said God help him. After spending much of the day in a public garden, Ambedkar, in utter frustration and disgust, left for Bombay by the 9 pm train.

These scorching incidents goaded Ambedkar to work for the protection of dalit rights and upliftment of the status of the Dalits. In 1924, he started legal practice in Bombay and founded the *Bahishkrit Hitkarni Sabha* (Depressed Class Institute) to uplift the Dalits. Henceforth, he started his movement and took the cause of the Dalits. He roused the dalit consciousness to fight for the eradication of dalit discrimination; to claim equality of treatment, status and opportunity; to equally enjoy all rights? civil, political, social and economic? and respect for the dignity of persons. He was considered a crusader for the human rights of the Dalits in India.^[2]

The Hindu religious belief that "All human beings are not born equal" creates caste-based discrimination against the Dalits that leads to various forms of violence against them including public humiliation, torture, rape, beating and killing. Reacting to the values of Hinduism, Rabindranath Gore wrote,

We do not value Hinduism, we value human dignity... We want equal rights in the society. We will achieve them as far as possible while remaining within the Hindu fold or if necessary by kicking away this worthless Hindu identity.

Ambedkar was a great supporter of women's liberation. He blamed the verna system, which has not only subjugated

Dalits but also women. He questioned *Manu Smriti* (Laws of Manu), the law book (Dharam-Shastra) of Brahminic Hinduism and attributed to Manu, the legendary first man and lawgiver. *Manu Smriti* prescribed the Dharma of each Hindu, stating the obligations attached to his or her social class and stage of life. It was hostile to the interest of lower caste people and women. It prohibited re-marriage of widows. He felt that *Manu Smriti* was solely responsible for the downfall of Hindu women. He encouraged the Dalits to embrace Buddhism to liberate their own selves from Hindu subjugation. Hence he fought for the right to choose ones' faith. After embracing Buddhism, Ambedkar said, "[U]nfortunately for me I was born a Hindu Untouchable... I solemnly assure you I will not die as a Hindu." He practiced what he advocated and became a Buddhist in 1956.

He also wrote about the French revolution ideas of fraternity, liberty and equality. He thought that the French and Russian revolutions failed to realize all three ideas. He believed that they could not all be realized except through the way of the Buddha.

Means and Ends for Struggle

He adopted various means to safeguard dalit rights. Ambedkar launched a movement against dalit discrimination by creating public opinion through his writings in several periodicals such as *Mook Nayak*, *Vahishkrit Bharat*, and *Equality Janta*, which he started for the protection of dalit rights.

He also launched numerous movements. One of the memorable struggles of the Dalits was the Vaikkom Satyagraha in Travancore in Maharashtra, ^[5] which asserted the right of the Dalits to worship in Hindu temples without hindrance. Another very significant movement was Mahad March^[6] to assert the rights of Dalits to take water from public watering places. Ambedkar organized the Dalit rally to assert their legal right to take water from the Chowdar tank. The Chowdar tank of Mahad was made a public tank in 1869. In 1923, the Bombay Legislative Council passed a resolution to the effect that the Dalits be allowed to use all public watering places. The Mahad Municipality passed a resolution on 5 January 1927 to the effect that the Municipality

had no objection to allowing the Dalits to use the tank. But the higher castes were hesitant in allowing the Dalits to use the tank. Soon after this resolution was passed a conference of the Dalits of the Colaba district was held for two days. Ambedkar also convened a conference on 18-20 March 1927 on this issue. On 20 March 1927, the conference exhorted the Dalits to go to the Chowdar Tank and exercise their right to take water from it. The Hindus who had exhorted them to be bold instantly realized that this was a bombshell and immediately ran away. But the electrified Dalits led by Ambedkar marched in a procession through the main streets and for the first time drank the water from Chowdar tank.

Another temple entry movement took place at the Kalaram temple at Nasik in Maharashtra State. On 13 October 1935, at a conference convened on the issue, Ambedkar recounted the experience of the depressed classes and the immense sacrifices made by them to secure minimum human rights under the aegis of Hinduism.

Ambedkar fought for the rights of workers and peasants. In the late 1920s and especially in the 1930s when he had formed his Independent Labour Party, he took up the cause of tenants (from both the dalit Mahars and the caste Hindu Kunbis) in the Konkan region of Maharashtra. With the support of radicals then in the Congress Socialist Party, the Independent Labour Party organized a huge march of 20, 000 peasants to Mumbai in 1938, the largest pre-independence peasant mobilization in the region. In the same year, Ambedkar joined with the Communists to organize a strike of Mumbai textile workers in protest against a bill about to be introduced by the British Government to curbe labor strikes.^[8] Ambedkar took the lead in condemning the bill in the assembly and argued that the right to strike was simply another name for the right to freedom of assembly.

British Raj and Protection for Dalits

The demand for safeguards and protection of Scheduled Castes (earlier called Depressed Class) has a long history dating to Montague-Chelmsford Reform of 1919 during the British Raj period. Ambedkar had been closely involved in the struggle to give

Scheduled Caste people solid statutory safeguard. He was a delegate at the Round Table Conference in London, where he asked for separate electorate for the Dalits. It is not a surprise that subsequently Ambedkar saw to it that the welfare of the Scheduled Caste people were guaranteed in the 1949 Constitution of India in the form of reservation in legislative, employment and educational fields.

Ambedkar was a great champion of the dalit cause because he succeeded in turning the depressed class movement into a revolutionary movement throughout India. Today India has witnessed the oppressed classes walking on the streets of cities and villages with confidence and poise, of course many despicable acts of discrimination and violence against the dalits still occur. Yet the juggernaut of equality is rolling on remorselessly and forcefully.

Conclusion

Ambedkar is India's foremost human rights activist during the 20th century. He is an emancipator, scholar, extraordinary social reformer and a true champion of human rights.^[9] It can be said that he is one of the highly regarded Indians whose emancipation and empowering role for oppressed groups that cut against the gender divide has inspired subaltern groups all over the world. All should try to take inspiration from Dr. B. R. Ambedkar's life and work for the creation of a just and gender-neutral world.

References:

1. A K Majunder and Bhanwar Singh, editors, Ambedkar and Social Justice (New Delhi: Radha Publications, 1997), pages 159-165.
2. Babasaheb Ambedkar, Writings and Speeches, Vol. 5 (Bombay: Government of Maharashtra, 1990), pages 248-252.
3. Dhananjay Keer, Ambedkar: Life and Mission (Bombay: Popular Publication, 1962).
4. M. S. Gore, The Social Context of an Ideology (Delhi: Sage Publication, 1993), pages 91-97.

5. Shyam Lal and K. S. Saxena, editors, *Ambedkar and Nation Building* (Delhi: Rawat Publication, 1998), page 254.
6. Shyam Lal and K. S. Saxena, *op. cit.*, page 255.
7. Vasant Moon, editor, *Dr. Babasaheb Ambedkar Writings and Speeches*, volume 3 (Bombay: Government of Maharashtra, 1987), page 462, cited in Gail
8. Yogendra Makwana, "Ambedkar-A crusader, " in Yogendra Makwana, editor, *Ambedkar and Social Justice* (New Delhi: Publication Division, Government

भारत 2023 INDIA

श्रीगोविंद गुरु युनिवर्सिटी, विंजोल- पंचमहाल

G-16, Osian Complex,
Nr. Bank of Baroda
Nana Bazar,
Vallabh Vidyanagar-388120
(M) 80002 74250

₹ 270/-

ISSN 978-93-92926-32-7

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર,
શ્રીગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, વિંઝોલ- પંચમહાલ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર - વિચારમંથન

સંપાદક
શ્રી રમેશચંદ્ર પી. પરમાર
ડૉ. નરેશ વણઝારા

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર,
શ્રીગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, વિંઝોલ- પંચમહાલ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર - વિચારમંથન

સંપાદક

શ્રી રમેશચંદ્ર પી. પરમાર

ડૉ. નરેશ વણઝારા

સહસંપાદક

શ્રી કમલેશ પરમાર

ડૉ. ધિરેન સુતરીયા

ડૉ. પ્રવીણ અમીન

ડૉ. રુચિતા પટેલ

ડૉ. ગિરીશ ચૌહાણ

ડૉ. જતીન રાજદિપ

ASF COMPUTERS, INDIA

Dr. Babasaheb Ambedkar Vichar Manthan
© Dr. Babasaheb Ambedkar Chair- SSGU

ISBN : 978-93-92926-32-7
Year : April - 2023
Edition : First
Price : ₹ 270/-
Page : 212

All rights reserved with the Publisher, including the right to translate or reproduce this book or parts thereof except for brief quotations in critical articles or reviews.

Publisher:

ASF COMPUTERS

G-16, Osian Complex,

Nr. Bank of Baroda, Nana Bazar

Vallabh Vidyanagar

Mo:- 80002 74250

Formatting, Printing and Designing

Zuber Sheikh

@Vallabh Vidyanagar

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	લેખનો શીર્ષક	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ નં.
1	ડૉ.ભીમરાવ આંબેડકર - માનવ અધિકારના પ્રણેતા	પ્રો.રમેશચંદ્ર. પી.પરમાર	1
2	ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર એક સમાજ સુધારક	ડૉ. અજય સોની	5
3	ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર : સામાજિક સમરસતાની દષ્ટિએ	ડૉ. નરેશભાઈ જી. વણઝારા	7
4	રાષ્ટ્રનિર્માણમાં ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકરનું પ્રદાન	ડૉ.નરેશ જી.મૌર્ય	13
5	ડૉ. બાબા સાહેબ આંબેડકર અને દલિત સ્વાતંત્ર સંઘર્ષ	ડૉ. સાબતસિંહ એલ. પટેલ	17
6	ભારતીય સ્ત્રીઓના ઉત્કર્ષમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું યોગદાન	ડૉ. નિકિતા એસ. સોનારા	23
7	ભારતના નવનિર્માણમાં ડૉ. બાબા સાહેબ આંબેડકરનું પ્રદાન	ડૉ. વૈશાલી પટેલ	27
8	ડૉ.આંબેડકર અને દલિત પત્રકારત્વ	વીરેન્દ્ર કુમાર	36
9	ભારતીય સંવિધાનના શિલ્પી ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર	પ્રા. ડૉ. બીનાબેન ડી. પંડ્યા	41
10	ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર અને મહિલા ઉત્થાન	એસો.પ્રો.શકુન્તલા એસ. બલાત	47
11	ભારતના નવનિર્માણમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું પ્રદાન	હિમતભાઈ સવસીભાઈ મકવાણા	57

समकाल की आवाज़

मालिनी गौतम

चयनित कविताएँ

समकाल की आवाज़

मालिनी गौतम

चयनित कविताएँ

मर्माङ्गल प्राकृतिक तन्त्र

© लेखकाधीन

प्रकाशक : न्यू वर्ल्ड पब्लिकेशन

C-515, बुद्ध नगर, इंदौर, नई दिल्ली -110012

फोन : 8750688053

ईमेल : newworldpublication14@gmail.com

संस्करण : 2023

मूल्य : 200 रुपये

मुद्रक : सूरज प्रिंटर्स, दिल्ली (110032)

MALINI GAUTAM : CHAYANIT KAVTIYEN

By : MALINI GAUTAM

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ચેર,
શ્રીગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, વિંઝોલ- પંચમહાલ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર - વિચારમંથન

સંપાદક
શ્રી રમેશચંદ્ર પી. પરમાર
ડૉ. નરેશ વણઝારા

Dr. Babasaheb Ambedkar Vichar Manthan
© Dr. Babasaheb Ambedkar Chair- SSGU

ISBN : 978-93-92926-32-7

Year : April - 2023

Edition : First

Price : ₹ 270/-

Page : 212

All rights reversed with the Publisher, including the right to translate or reproduce this book or parts there of except for brief quotations in critical articles or reviews.

Publisher:

ASF COMPUTERS

G-16, Osian Complex,

Nr. Bank of Baroda, Nana Bazar

Vallabh Vidyanagar

Mo:- 80002 74250

Formatting, Printing and Designing

Zuber Sheikh

@Vallabh Vidyanagar

ક્રમ	લેખનો શીર્ષક	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ નં.
24	ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરના આર્થિક અને સામાજિક વિચારો	ડૉ. અશોક ત્રિવેદી, રાવલ ધર્મશકુમાર જી.	138
25	ભારતીય નારીના ઉત્કર્ષમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું પ્રદાન	મકવાણા રશ્મિકા જે.	143
26	ભારતીય સ્ત્રીઓના ઉત્કર્ષમાં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરનું યોગદાન	ગાગર્ગી નયનાબેન ભીખાભાઈ	148
27	ડૉ. બાબા સાહેબ આંબેડકર એક યુગપુરુષ	ચૌધરી હીના એમ.	152
28	ભારતીય સ્ત્રીઓના ઉત્કર્ષમાં ડૉ. બાબા સાહેબ આંબેડકરનું યોગદાન	ચૌહાણ ભરત જીતેન્દ્રકુમાર	156
29	ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર એક યુગપુરુષ	ડૉ. મીનાબહેન એમ. રાઠોડ પ્રો. રમેશભાઈ વળકર	166
30	સામાજિક-ક્રાન્તિ કે અગ્રદૂત ડૉ. ભીમરાવ આંબેડકર	ડૉ. પારુલ સિંહ	170
31	B. R. Ambedkar: An Indefatigable Defender of Human Rights	Dr. Kamini Dashora	175
32	Dr. Babasaheb Ambedkar: The Utmost Afflatus For Dalit Literature	Shailesh n. Pandya	183
33	Role of Dr. BR Ambedkar in Women Empowerment	Dr. Malini Gautam	190
34	Dr. B. R. Ambedkar : As a source of inspiration of Dalit literature.	Pandya Mehalben Jitendrabhai	195